

sparen', hetgeen lamlegging van alle arbeid voor de Japanners placht te betekenen) en verder tactisch: onmiddellijke reactie op wat er in Indonesië gebeurde'¹ –

nu, dergelijke reacties waren er niet zo veel: daarvoor was de kennis welke men in Australië had van datgene wat in Indonesië, speciaal wat op Java en Sumatra gebeurde, veel te beperkt.

Zes door van der Plas in het Indonesisch opgestelde luchtpamfletten zijn bewaard gebleven. In het eerste, uit november '43 daterend en in die maand boven Soerabaja en elders boven Oost-Java uitgeworpen², is de enige zin die op locale informatie gebaseerd was (nl. op de Japanse propaganda met betrekking tot de *heiho*'s): 'Laat uw kind niet een soldaat worden om te sterven voor die Jappen!' In het tweede, vermoedelijk daterend uit begin '44³, staat geen woord locale informatie. Hetzelfde geldt voor het derde⁴, in maart '44 opgesteld.⁵ In het vierde, uit begin april '44, werd op grond van een uit eind maart daterend bericht van Radio Djakarta breed uitgemeten wat de sluiting op Java van de *Taman Siswo*-kweekschool en van de *Taman Siswo*-instellingen voor voortgezet onderwijs te betekenen had.⁶ Het vijfde, uit midden '44 daterend, voegde aan foto's van uitgehongerde *romoesja*'s die op een eiland voor de kust van Nederlands-Nieuw-Guinea waren bevrijd, een commentaar toe waarin Soekarno werd aangevallen: 'Ir. Soekarno! Hoe voelt ge u wanneer ge de resultaten van uw werk ziet?'⁷ Het zesde en laatste, opgesteld in de laatste helft van '44, bevatte uitsluitend zeven vierregelige rijmpjes waarin de *Nica* werd aangeprezen – '*Nica*', zo heette het onder meer in de vertaling in het Nederlands, 'is het Binnenlands Bestuur ofwel het BB dat gij allen kent.'⁸

Het heeft zin, op het vierde pamflet iets dieper in te gaan.

Wij herinneren er aan dat *Ki Hadjar Dewantoro*, de inspirator van het in de jaren '20 door het Nederlands bewind tegengewerkt maar nadien gesteund *Taman Siswo*-onderwijs, eind '42 met Soekarno, Hatta en Mansoer het 'Klavertje-vier' vormde dat de *Poetera* ging leiden, en dat hij in september '43 benoemd werd tot lid van de Centrale Adviesraad op Java.

¹ Getuige van der Plas, *Eng.*, dl. VIII c, p. 1380. ² Exemplaar in ARA, Coll.-van der Plas, B 10. ³ *Eng.*, punt p, gestenc. bijl. 1002. ⁴ Exemplaar in ARA, Coll.-van der Plas, B 14. ⁵ In deze tekst stond o.m.: 'Wie op Java geloof hecht aan de Djjobojojo-legende, weet dat de Jappen verdreven zullen worden' – ja, maar die legende hield óók in dat, als het gele ras was verdwenen, na een tijd van troebelen een periode van onafhankelijkheid en voorspoed zou beginnen! ⁶ *Eng.*, punt p, gestenc. bijl. 1008. ⁷ A.v. ⁸ A.v.